

innatum nostrum de natura sulphuris; impurum vero, indigestum, virosum sulphur potius contrarium efficit. Hinc plantæ perpetuo virentes, cedrus cumprimis, ad vitam longam commendantur. Sic & de vino aliisque id valet,

Sulphur particulis gaudet viscidis, temperatis, roscidis, vnde vt acidum sulphuri, ita sulphur acido est contrarium, spicula salina obtundit in genere, inuiscat, partes vero solatur, blande fouet, emollit; cinnabarina optime rem illustrent.

Sulphure & sale acriusculo prædita præbent stimulum, & motum humoribus, vt de emeticis & purgantibus infra latius agetur.

Resinosa opposita sunt gummosis & mucilaginosis; Gummosa proprie dicta, tragac. g. arab. g. ceras. rad. symph. sunt frigida, incrassantia, resina & gummi-resina calida. Aptæ enim nata sunt omnia oleosa augere, si non intendere, sulphur corporis. Balsamica talia sunt gummi-resina pleraque.

Mucilaginosæ sulphure gaudent aquoso, minus æthereo, blando; adeoque refrigerant. Talia sunt fructus quoque, nucum iuglandium, auellanarum, antiquaticarum, amygdala ducia, sem. 4. frig. mai. papau. &c. vnde in hecticis conueniunt.

Odore & sapore se produnt antiscorbutica, quæ sale volatili gaudent, vt rad. ari, lepidium, sinapi, fol. & herba cochlear. nasturt. omne raph. rusticanus, sedum minus, costus arab.

Aromatica prædicantur principaliter de aromatibus ipsis notis, pipere; caryoph. maci, cinam. &c. adequate de his analogis vel quasi talibus, vt sunt bacca lauri, iuniperi, plantæ cephalicæ, pætorales, vterinæ &c. aromaticæ. Hæc omnia motum sanguinis promouent, eumque rarefaciunt, incidunt, attenuant.

LIBRI I. SECTIO I. CAPVT VI.

De

Cognoscendis facultatibus e sapore.

VT primum sapidum est sal, ita ad huius prædominium & statum mixturæ dignoscendum cumprimis facit sapor. Vtque salinum

salinum principium est actiuum egregium, sic quoque temperies inde æstimanda mixtorum venit, quando præsertim & reliqua conspirant. Hinc classes saporum classibus quoque salium respondent: alcalinis quidem amarum & acre; acidis, acidum, austerum, acerbum; falsum vero medium est.

Cum itaque omnia alcalia sanguinem rarefaciant, quatenus sulphur eius expandunt & resoluunt, hinc facile patet, quare omnia amara sint calida, quod assertum est *Galenus* ipsius *πάρτα τὰ πικρὰ* *ἔχουσι ἐν αὐτοῖς*, & quare longe maiori potestate idem exequantur acria.

Contra ea acida, & his affinia austera, acerba, constringunt fibras sanguinis, sulphur deprimunt & obtundunt, figuntque sal volatile. Ergo iure merito sunt & dicuntur frigida. Sic & falsa, quæ talia, calida sunt, licet remissius; alia tamen nitrosorum, de quibus mox, est ratio.

Dulcia vero particulas non rigidas fissasque, sed rotundas & obtusas volatiles possident, hinc nisi simul acrimonia gaudeant, non sunt æque calida, neque tanti hinc æstimanda, quin ad alimentorum classem fere pertinent.

Hinc regula duplex not. 1. *dulcibus corpus nutriri*, dulcibus, sensu medico, id est qualitate nulla excedentibus, sed principiis nutritilibus insigniter instructis, quod valet de mediocriter & cum multa humiditate dulcibus; ita chylus ipse est dulcis. (2.) *dulcibus corpus copiose & tanquam vultu pleno nutriri*; est enim in iisdem sulphur blandum, roscidum, copiosum, vna cum partibus spirituosis implicitis, quod valet de vtrisque, non saltem de lacte, vino, carnibus seu mediocriter dulcibus, verum etiam de melle & saccharo, modo corporis temperies non abnuat. Augent enim hæc partes oleosas & pingues seri alimentaris, quæ rationem pinguedinis omnis absolunt.

Acrium exempla si in synopsi spectemus, sunt hæc præcipue; rad. ari, asari, raphani rustic. herb. cochlear. flamm. Iouis, lepidium, maior. nicotiana, ranunculus, flammeus hinc dictus, sedum minus, esula, hyssopus, nasturt. sem. sinapi, erucæ, cubebæ, cinamomum, cardamomum, gr. paradisi, tilly, piper, zingiber, costus

D

verus

verus & aromata pleraque; cort. guaiac. mezerei; g. euphorb. cantharides, purgantia pleraque, g. g. gialap. camphora, arsenicum, auripigmentum, mercurius sublimatus, vitriolum vstum, calx viva, aqua fortis, spiritus mineral. oleum caryoph. & ex his præparata alia.

Sin acrium in specie visantur effectu in corpore nostro, vis illorum præ reliquis summe actiua est in sanguinis & feri alteratione præstanda. Sunt quippe acria ob prædominium salis, cumprimis volatilis, vel refracte acidi, tenuium partium, penetrantia, liquantia, fundentia omne coagulum. Neque vero, quæ Asclepiadis, & hinc Cartesii aliorumque est hypothesis, hæc ipsa acria, alcalina v. g. ob externam solum configurationem particularum sunt alia, effectusque edunt, sed magis interna particularum constitutio est spectanda, cuius rei vel vtriusque testimonium præbet, & ex liquidis exemplum potest esse sequens. Infundantur in aquam simplicem, diuersis vitris exceptam, e liquidorum genere 1. dulcia, solution. sachari. vel mellis; 2. acida, +, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\ominus$, $\oplus$, ∇ ; 3. lixiuiosa, $\circ$, $\square$ p. d. $\ominus$ *ci, lixiuia quæcunque, 4. $\ominus$ sa, vel $\oplus$ sa, sal commune, $\oplus$, $\circ$, $\oplus$ lum, $\frac{1}{2}$; 5. viscosa, ∇ i, vel cum his parata quæcunque, vt alia non inquiramus simile præstantia. Manifesto ad oculum patet, ab omnibus illis & singulis vniformem texturam proficisci, rotundam scilicet, flexilem, striosam, coherentem ramosam, cum tamen effectu sint diuersissima, & contrariis frontibus, si confundantur e vasculis, effervescentiam excitantia. Vnde efficitur, particularum quidem theoriam & considerationem non solum non negligendam, verum quoque magni habendam merito suo esse; si tamen id fiat circa internam $\delta\iota\alpha\theta\epsilon\sigma\omega$, nec coniunctim principia chimica spectentur, curta & insufficientis est supellex.

Acria igitur contradistincta acidis, quæ & ipsa sunt acria, sed simul acida, exaltant, rarefaciunt, & in motum & $\delta\epsilon\gamma\alpha\sigma\mu\delta$ cient humores, serum, sanguinem, bilem; 1. vt diximus, fundunt, liquant, resoluunt, disiciunt; 2. pungunt, vellicant & maiori gradu vrunt, exedunt membranas & cutem, attrahunt &c. vnde effectus patent in purgando, vrinam ciendo, sudorem pellendo, vi ptarmica, & aliis.

AMARA

AMARA præcipua sunt: rad. cichor. curcum. helen. acor. ver. herb. abinthium omne, excepto dulci, card. ben. centaur. min. fel terræ hinc dictum, gratiola, ruta, scordium, tanacetum, fl. & nucl. persic. amygd. amar. colocynthis, agaricum, aloe, myrrha, opium, fella animalium, & ex his præparata.

Singula hæc vt sapida sunt eximie, & de salino hinc principio testantur; ita fixitatem obtinent, vt acria volatilitate magis gaudent, seu absoluta, seu respectiua. Hinc sublimari, & destillari per ascensum constante amaritie renuunt, extracta vero largiuntur præcipue. Hinc sal principio sulphureo & terreo fortius implicatum notant.

Hinc amara de natura alcalina vim aperientem, incidentem quasi diuisam habent, seu 1. incidunt, & aperiunt quidem; sed 2. simul roborant inprimis ventriculum & hepar; 3. præcipitant & detergunt, vnde sunt febrifuga, & cholagoga; 4. putredini resistunt, quatenus humore absorbent, & calorem vigorant, vnde sunt anthelmintica & corruptionibus partium gangranosis resistunt.

SALSA latiori paulo significato de omni sale, alcalino, nitroso, tum cum primis medio prædicantur h.l. vnde sal com. *cum, gemmæ, alcali, cin. clauell. & communes, lixiuia, serum, vrina & nitrum huc pertinent.

Gaudent hæc ipsa virtute partim communi, partim propria. Omnia scil. generatim 1. referant, incidunt, attenuant, aperiunt, penetrant, fundunt; 2. humores fundunt & fluxiles reddunt, abstergunt, diuretica & diaphoretica sunt; 3. putredinem arcent, & gangranam curant, ac vlcera sordida putrilaginosa quælibet.

Propria vero quod gaudeant, particularum diuersitas in causa est, vnde lixiuia, & hinc pure salia, rarefaciunt magis sulphur sanguinis, illa absorbendo acidum, hæc fundendo & ob acidum retusum quasi, ex acido-dulcia, quale est sal commune & gemmæ; nitrosa vero ob acidum prædominans, licet terreis, alcalibusque implicatum & sulphureis, (vnde leuiter amaricant,) si quæ alia sulphur sanguinis & sal volat. deprimunt, refrigerant, & venerem extinguunt, vt e contrario salia venerem stimulant.

Et sane strictioribus vulgo cancellis includi salia sub acidi.

alcali & enixi iugo, vel hoc solo exemplo clarum est, vt merito statuenda sint salia quædam media, quale est nitrum, cuius partes acidæ, sulphure implicita, si igne laxata compage abigantur, alcalinæ fixæ restitantes ad oculum relinquuntur in crucibulo. Hinc acidæ ipsa, de quibus mox, aliam fortiuntur configurationem particularum, si concreta & sicca spectentur, v. g. mercurius sublimatus, qui nil aliud est, quam aqua fortis in sicco, collatus cum aqua forti in humido, vbi acidum præpollet. Vnde in pathologicis non absolute v. g. pestilens venenum ad acidum, vel alcali referri potest & debet, sed ex vtrisque combinatum aliud sal corrosiuum, partim fixum, partim volatile, quale est in mercurio sublimato, arsenico & aliis. Imo id ipsum quoque valet in vegetabilibus, vbi natura ex diuersa miscela effectus intendit, non æque vni soli vel acido, vel alcalino debitos, exemplo gialapæ, vbi acidum cum sulphure resinoso per chimiam ad oculum fitti potest, neque tamen ob acidum purgare dici potest.

ACIDA potiora sunt planta, acetosæ & acetosellæ hinc dictæ omnes, in foliis præcipue & hinc radice, berberes, mala citria, ribesia, tamarindi, tartarus, acetum, spiritus salis, vitrioli, sulphur. nitri, & ex his parata alia.

Hæc ipsa vt viscositati sulphuris æqualibus gradibus sunt contraria, vnde acidæ obtundunt sulphur, nisi terræ eliarumque particularum interuentu amice socientur, vt vel in sulphure communissimo videre est; ita ex hoc imprimis fortiuntur & edunt effectum in corpore. Obtundunt igitur 1. & mitigant sulphur rarefactum, 2. obtundunt & impugnant partes alcalinas, fixas & volatiles, 3. easque figunt; 4. incidunt tamen & attenuant. Hinc stomacho grata sunt, sitim sedant, bilem obtundunt exuperantem, febres curant, & diuerso respectu resoluunt & coagulant. Resolunt partes tartareas grossas adeoque sanguinem grumescentem; coagulant figendo salia alcalia, adeoque & sanguinem nimis tenuem & rarefactum.

AVSTERORVM & acerborum exempla præbent rad. bifort. torment. fl. ros. mespila, sorba, vuz immaturæ, cydonia, terra

terra Iaponica, alumen, vitriolum, martialia, vitriolata, & ex his parata, quæ inter quædam subaustera, subacerba sunt.

Proprius horum effectus est sistere, constringere, corrugare & roborare, vnde adstringentium velut basis sunt. Quæ vero sunt simul corrosiua, vt vitriolum, alumen & similia, illa non sunt fida adstrictoria, seu simul, ob acredinem coniunctam, dum fibras stringunt, membranas irritant, vnde prouide vsurpanda.

TERREA naturæ sunt alcalinæ, suntque & dicuntur talia in scholis medicis, 1. a consistencia solida terræ æmula, saltim si pulueriscentur; 2. a qualitate, priuatiue *ἀσροία*, nullius acrimoniæ, acoris, austeritatis, sed his expertia, v.g. creta, lac lunæ, lap. cancror. cornu cerui vst. corallia, perlæ, mater perlar. testacea, ossæ, calciformia, antimonium diaphoreticum, magisteria, bezoardica chemicorum & quasi talia alia, cinnabaris natiua, flor. sulphuris. Proprium horum est absorbere, præcipitare, inuertere, vnde ebullitiones humorum acidorum & biliosorum sedant, coagulum resoluunt. Quatenus vero acorem absorbent & saturant, nimio abusu appetitum minuunt, quod ipsum quoque indicio est, fermentum ventriculi in recessu saltim esse acidæ volatilæ naturæ.

DVLGIA dicuntur & priuatiue & positiue talia; illa paulo improprie & sensu medico, vt aqua d. amygd. d. terra vitrioli d. mercurius d. chylus dulcis; it. edulcare, affusione aquæ & elixiando; hæc proprie & sensu gustus & vulgi.

Talia sunt radix inde nominata glycyrrhizæ, polypodii, fem. anif. dactyli, caricæ, ficus, iuiubæ, passulæ, filiquæ, manna, saccharum, mel, sirupi, & ex his & cum his parata. Saccharum saturni quoque dulce est, sed intensiue magis, mixtum cum aliqua austeritate. Licet vero de his quoque prædicari queat: mel in ore, fel in corde, seu ablandiri sæpe magis eadem, quam prodesse; habent tamen reuera vsum insignissimum, modo non excedatur.

Hinc dulcia pectoralia sunt & emollientia; pectoralia, in ruffi, raucedine & asperitate, emollientia interne, in alui obstructionibus, in calculo, in expediendis viis proficua, idque ob particulas rotundas, quibus inuisant partes salinas acidas sanguinis.